

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Навчально-науковий інститут економіки та управління

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА у схемах і таблицях

*методичні рекомендації для практичних занять здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Облік і
оподаткування» спеціальності 071 «Облік і
оподаткування» денної форми здобуття вищої освіти*

МИКОЛАЇВ
2022

УДК 336.71
Б24

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 21.04.2022 р., протокол № 9.

Укладачі:

- Н. М. Сіренко – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет;
К. А. Мікуляк – асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

- М. В. Дубініна – д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет;
Д. В. Калнауз – керівник відділення Миколаївське регіональне управління акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк».

© Миколаївський національний аграрний університет, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Структурно-логічна схема вивчення дисципліни.....	6
Схема поточного та підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти	7
Практичне завдання до теми 1. Сутність банківської системи України.....	8
Практичне завдання до теми 2. Центральний банк у банківській системі України.....	10
Практичне завдання до теми 3. Комерційні банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва.....	12
Практичне завдання до теми 4. Операції комерційних банків по обслуговуванню платіжного обігу.....	15
Практичне завдання до теми 5. Пасивні операції комерційних банків по залученню та запозиченню коштів.....	17
Практичне завдання до теми 6. Активні операції комерційних банків	19
Практичне завдання до теми 7. Сучасний інструментарій аналізу комерційних банків.....	21
Практичне завдання до теми 8. Банківський менеджмент.....	23
Практичне завдання до теми 9. Фінансовий моніторинг банківської діяльності	25
Практичне завдання до теми 10. Фінансова безпека банківського сектору	27
Перелік рекомендованих літературних джерел та законодавчо-нормативних актів	30

ВСТУП

Банківська система як інфраструктурний елемент ринкової економіки, що забезпечує рух і перерозподіл ресурсів суспільства в їх грошовому виразі, відіграє важливу роль в організації готівкових та безготівкових розрахунків. Так, саме на комерційні банки покладено функцію мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів і перетворення їх у реальний капітал, здійснюючи різноманітні кредитні, інвестиційні та інші операції.

Дисципліна «Банківська система» вивчає особливості виникнення, формування, розвитку, функціонування та державного регулювання банківської системи в цілому, а також її структурних компонентів, зокрема, Національного банку України та комерційних банків другого рівня.

Метою дисципліни є формування системи знань у сфері теоретико-методологічних і організаційно-правових засад функціонування банківської системи, її ролі в економічному розвитку країни.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: вивчення змісту, завдань та функцій комерційного банку; аналіз методів здійснення банківських операцій та надання банківських послуг; вирішення питань організації роботи із основних напрямків банківської діяльності, виконувати банківські операції; аналізування стану кредитоспроможності позичальника та рівня фінансової стійкості банку.

Об'єктом дослідження дисципліни є банківська система України в умовах розвитку ринкових відносин.

Предметом дослідження дисципліни є діяльність комерційних банків, що пов'язана із здійсненням операцій та наданням послуг юридичним і фізичним особам.

Компетентності:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання у сфері фінансів, банківської справи та страхування, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

ЗК1. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Здатність працювати в команді.

ЗК4. Здатність працювати автономно.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність бути критичним та самокритичним.

ЗК13. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ФК1. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, робити узагальнення стосовно оцінки прояву окремих явищ, які властиві сучасним процесам в економіці.

Програмні результати навчання:

ПРН1. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причино-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПРН17. Вміти працювати як самостійно, так і в команді, проявляти лідерські якості та відповідальність у роботі, дотримуватись етичних принципів, поважати індивідуальне та культурне різноманіття.

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Змістовий модуль		Теми		Обсяги годин			
№	Назва	№	Назва	ЛЗ	ПЗ	СР	Разом
1	Теоретичні основи побудови та функціонування банківської системи	1	Сутність банківської системи України	4	4	2	10
		2	Центральний банк у банківській системі України	4	4	1	9
		3	Комерційні банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва	2	4	1	7
Всього за змістовий модуль 1				10	12	4	26
2	Банківські установи в національній економіці. Контроль та безпека діяльності комерційних банків	4	Операції комерційних банків по обслуговуванню платіжного обігу	2	6	2	10
		5	Пасивні операції комерційних банків по залученню та запозиченню коштів	4	6	2	12
		6	Активні операції комерційних банків	4	4	1	9
		7	Сучасний інструментарій аналізу комерційних банків	2	4	1	7
		8	Банківський менеджмент	4	4	2	10
		9	Фінансовий моніторинг банківської діяльності	2	4	2	8
		10	Фінансова безпека банківського сектору	2	4	2	8
Всього за змістовий модуль 2				20	32	12	64
Всього годин по навчальній дисципліні				30	44	16	90

Схема поточного і підсумкового контролю знань

Поточний і підсумковий контроль знань здобувачів вищої освіти					
Форма контролю	Кількість заходів	Оцінка		Сума	
		min	max	min	max
Аудиторна робота: - контрольна робота - задачі модулю (опитування, тестування)	1	7,5	10	7,5	10
	2	3	5	6	10
	3	4	5	12	15
Самостійна робота: <i>Обов'язкова</i> - підготовка презентації	3	4	5	12	15
Разом				25,5	35
Аудиторна робота: - контрольна робота - задачі модулю (опитування, тестування)	1	7,5	10	7,5	10
	5	3	5	15	25
	3	4	5	12	15
	1	0	10	0	15
	1	0	5	0	5
Самостійна робота: <i>Обов'язкова</i> - підготовка презентації	3	4	5	12	15
Індивідуальна: - наукова стаття - тези	1	0	10	0	15
1	0	5	0	5	
Разом				34,5	65
<i>Якщо формою підсумкового контролю є залік</i>					
Разом по дисципліні				60	100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти, та шкала оцінювання – залік

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 - 100	A	зараховано
82 - 89	B	
75 - 81	C	
64 - 74	D	
60 - 63	E	
35 - 59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

продовження таблиці 1.1									
Доходи, млн грн	142778		168888		199193		178230		
Витрати, млн грн	150486		167452		265793		202590		
Доходність активів									
Витратність зобов'язань									
Відхилення доходності активів над витратністю пасивів									

Відповідь: _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Тестові завдання:

1. *Банківська система – це:*

- а. комплекс різноманітних банківських інституцій та їхніх властивостей, що мають різні форми власності, організаційно-правовий статус, напрями діяльності які взаємодіють між собою як єдине ціле;
- б. важливий елемент економічного базису суспільства, що розвивається за законами ринкової економіки;
- в. складна, внутрішньо організована та динамічна система, яка включає комплекс різноманітних банківських інституцій, діяльність яких законодавчо регламентована і спрямована на обслуговування потреб економіки та суспільства, а також забезпечення фінансової стабільності країни;
- г. всі відповіді вірні.

2. *До загальних принципів побудови банківських систем належать:*

- а. принцип унікальності та рівневості банківських систем;
- б. принцип рівневості банківських систем;
- в. принцип унікальності;
- г. принцип унікальності, принцип системи нагляду за діяльністю КБ, принцип положення банків на ринку цінних паперів, принцип рівневості банківських систем.

3. Які види національних банківських систем відомі у світовій практиці?
- однорівнева та дворівнева;
  - однорівнева, дворівнева та трирівнева;
  - дворівнева та трирівнева;
  - однорівнева та трирівнева.
4. Функціями банківської системи є:
- трансформаційна;
  - стабілізаційна;
  - функція створення грошей і регулювання грошової маси;
  - всі відповіді вірні.
5. Менсаріями називали банкірів:
- Стародавньої Греції;
  - Стародавнього Риму;
  - Англії;
  - Швеції.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 2: Центральний банк у банківській системі України

Мета: дослідити історичні аспекти виникнення центральних банків, розглянути діяльність та грошово-кредитну політику Національного банку України, проаналізувати діяльність Системи електронних платежів.

Питання для опитування:

- 2.1. Центральні банки в зарубіжних країнах.
- 2.2. Національний банк України та грошово-кредитна політика.
- 2.3. Система електронних платежів Національного банку України (СЕП).

Дати визначення термінів: банківський нагляд, грошово-кредитна політика, рефінансування банків, таргетування інфляції, облікова ставка, валютний курс, грошові агрегати, процентна ставка, рівень інфляції, монетарна політика, цінова стабільність, курсова політика, процентна політика, грошова база, грошова маса, СЕП.

Практичне завдання

Завдання 1. Скласти баланс Центрального банку на підставі даних:

- банкноти та монети в обігу – 267,7 млн грн;
- державні цінні папери України – 252,2;
- депозити казначейства – 9,0 млн грн;

- позички, надані КБ – 0,2 млн грн;
- депозити КБ – 38,7 млн грн;
- нерухомість банку – 1,2 млн грн;
- капітал – 5,7 млн грн;
- монетарне золото – 17,1 млн грн;
- депозити іноземних держав – 0,6 млн грн;
- інші активи – 59,1 млн грн;
- інші пасиви – 8,1 млн грн.

Розв'язання: _____

Тестові завдання:

1. Територіальне управління Національного банку за місцезнаходженням банку готує висновок у такий строк з дати отримання від банку повного пакета документів:
  - а. 3 дні;
  - б. тиждень;
  - в. місяць;
  - г. 3 місяці.

2. З вилученими з обігу готівковими коштами вчиняють так:
  - а. зберігають у сховищах комерційних банків;
  - б. зберігають у сховищах ТУ НБУ;
  - в. зберігають у резервних фондах Центрального сховища;
  - г. знищують.

3. Грошово-кредитна політика – це:
  - а. комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України шляхом використання визначених Законом «Про Національний банк України» засобів і методів;
  - б. визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для банків;
  - в. регулювання імпорту та експорту капіталу;
  - г. рефінансування банківських установ.

4. Об'єктами регулювання грошово-кредитної політики є:
  - а. регулювання грошової бази та валютного ринку;
  - б. грошові агрегати;
  - в. рівень інфляції;

г. валютний курс.

5. Державна банківська платіжна система, що забезпечує проведення міжбанківського переказу через рахунки, відкриті в Національному банку України – це:

- а. міжбанківський розрахунковий документ;
- б. Національна платіжна система ПРОСТІР;
- в. Система електронних платежів Національного банку (СЕП);
- г. Система безготівкових платежів.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 3: Комерційні банки як провідні суб'єкти фінансового посередництва

Мета: дослідити діяльність фінансових посередників на грошовому ринку, вивчити сутність поняття «банк» та розглянути види комерційних банків, дослідити функції банків та види банківських операцій, розглянути особливості порядку реєстрації комерційного банку та ліцензування його діяльності.

Питання для опитування:

- 3.1. Фінансові посередники на грошовому ринку.
- 3.2. Сутність поняття «банк». Види комерційних банків.
- 3.3. Функції банків, види банківських операцій.
- 3.4. Порядок реєстрації комерційного банку та ліцензування його діяльності.

Дати визначення термінів: фінансові посередники, банк, державний банк, акціонерний банк, кооперативний банк, універсальні банки, спеціалізовані банки (ощадні, інвестиційні, іпотечні, розрахункові (клірингові)), банки з державною часткою, банки іноземних банківських груп, банки з приватним капіталом, пасивні операції, активні операції, комісійно-посередницькі операції, ліцензування, реорганізація банку, ліквідація банку.

Практичні завдання

Завдання 1. Зареєстрований (пайовий) капітал банку в розмірі 15 млн грн розподілено на 950 звичайних і 100 привілейованих акцій. Дивідендна ставка за привілейованими акціями – 25% річних, прогнозований прибуток банку – 3 млн грн. Обчисліть прогнозований грошовий прибуток акціонерів (номінал усіх випущених акцій є однаковим).

Розв'язання: _____

_____

_____

_____

_____

Завдання 2. Діяльність комерційного банку за 1 півріччя 2020 р. характеризується наступними показниками:

- кошти суб'єктів господарювання – 12620,0 млн грн;
- вклади фізичних осіб – 13350,9 млн грн;
- міжбанківські кредити і депозити – 4858,3 млн грн;
- кредити, надані суб'єктам господарювання – 35748,5 млн грн;
- кредити, надані іншим банкам – 3355,8 млн грн;
- кошти бюджету та позабюджетних фондів – 2380,1 млн грн;
- кошти від НБУ – 963,0 млн грн;
- субординований борг – 715,3 млн грн;
- кредити, надані фізичним особам – 965,8 млн грн;
- вкладення у цінні папери – 2952,4 млн грн.

Згрупувати показники банківської діяльності на показники, які характеризують: пасивні операції, активні операції. Проаналізувати структуру активів і пасивів системи банків України.

Розв'язання: _____

_____

_____

_____

Завдання 3. На основі вихідних даних ПАТ «Інвест-банк» необхідно розрахувати економічну рентабельність банку в аналізованому періоді та зробити висновки.

№ з/п	Показники	Роки	
		2019	2020
1.	Валовий прибуток	30528	37001
2.	З нього процентний прибуток	25968	29461
3.	Валові витрати	26998	34004
4.	З них процентні витрати	18996	22985
5.	Сукупні активи	290603	350048

Розв'язання: _____

_____

_____

_____

Тестові завдання:

1. *Збори акціонерів банку є:*
  - а. найвищим органом банку;
  - б. виконавчим органом банку;
  - в. органом, який здійснює загальне управління діяльністю банку;
  - г. контролюючим органом банку.

2. *Вкладниками комерційних банків можуть бути:*
  - а. тільки громадяни України;
  - б. громадяни України та іноземні громадяни;
  - в. громадяни України і особи без громадянства;
  - г. громадяни України, іноземні громадяни і особи без громадянства.

3. *Філія банку – це:*
  - а. банківська установа, яка не є юридичною особою, діє на підставі окремого положення, від імені головного банку і здійснює банківські операції на підставі дозволу, наданого банком, у межах отриманих банком банківської ліцензії та письмового дозволу; операції філії банку мають відобразитися на окремому балансі;
  - б. установа банку, яка не є юридичною особою, діє на підставі окремого положення, від імені головного банку і ним фінансується, не має права здійснювати банківські операції;
  - в. банківська установа, яка є юридичною особою, діє на підставі окремого положення, від імені головного банку; операції філії банку мають відобразитися в балансі банку;
  - г. установа банку, що створюється на балансі головного банку в межах однієї області й має право здійснювати банківські операції тільки за дозволом, наданим головним банком.

4. *Банки мають право здійснювати операції з валютними цінностями за умови отримання:*
  - а. письмового дозволу;
  - б. банківської ліцензії без отримання письмового дозволу;
  - в. банківської ліцензії та за умови отримання письмового дозволу;
  - г. банківської ліцензії та за умови отримання письмового дозволу і виконання особливих умов.

5. *Державним вважається банк:*
  - а. не менше 51 % статутного капіталу якого належить державі;
  - б. не менше 75 % статутного капіталу якого належить державі;
  - в. не менше 80 % статутного капіталу якого належить державі;
  - г. 100 % статутного капіталу якого належить державі.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне заняття до теми 4: Операції комерційних банків по обслуговуванню платіжного обігу

Мета: дослідити основи організації грошових розрахунків та порядок оформлення розрахункових документів, надати характеристику форм безготівкових розрахунків, з'ясувати особливості порядку відкриття рахунків у банках, розглянути організацію готівкових грошових розрахунків.

Питання для опитування:

- 4.1. Основи організації грошових розрахунків та порядок оформлення розрахункових документів.
- 4.2. Форми безготівкових розрахунків та їх характеристика.
- 4.3. Порядок відкриття рахунків у банках.
- 4.4. Організація готівкових грошових розрахунків.

Дати визначення термінів: грошові розрахунки, безготівкові розрахунки, меморіальний ордер, платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, платіжна вимога, розрахунковий чек, чекодавець, чекодержатель, банк-емітент, інкасове доручення, дата валютування, електронний платіжний засіб, мобільні платіжні інструменти, платіжні картки, електронні гроші, вкладний (депозитний) рахунок, поточний рахунок, рахунок умовного зберігання, договір банківського рахунку, договір банківського вкладу, готівкові розрахунки/розрахунки готівкою, касові операції.

Практичне завдання

Завдання 1. Визначити форму розрахунків або спосіб платежу для клієнтів комерційного банку «Мегабанк» з урахуванням наступних умов господарської діяльності:

- німецька фірма «Грот» – із текстильною фабрикою за фактично відвантажену продукцію;
- молокозавод – із спеціалізованим магазином «Молочник» за поставки молочної продукції;
- меблева фабрика «Комфорт» – із лісгоспами, які розташовані в іншій місцевості і з якими фірма має разові господарські зв'язки за лісо продукцію;
- фірма «Веселка» – із бюджетом за внесками до нього сум податків, зборів, інших обов'язкових платежів;
- домобудівний комбінат – із металобазою для завершення розрахунків за актом звірки взаємної заборгованості.

Відповідь: _____

Тестові завдання:

1. *До безготівкових розрахунків не належать:*
  - а. платіжні вимоги-доручення;
  - б. розрахунки в порядку планових платежів;
  - в. акредитиви;
  - г. векселі.

2. *Термін дії платіжного доручення такий:*
  - а. 20 днів;
  - б. 10 днів з урахуванням дня оформлення;
  - в. 10 днів без урахування дня оформлення;
  - г. один місяць.

3. *У нижній частині платіжної вимоги-доручення може бути проставлена така сума:*
  - а. менша від суми, яка стоїть у верхній частині документа;
  - б. більша від суми, яка стоїть у верхній частині документа;
  - в. що дорівнює сумі, яка стоїть у верхній частині документа, або менша від неї;
  - г. що дорівнює або є меншою від суми, яка стоїть у верхній частині документа.

4. *Електронний чек – це платіжна картка, яка дає змогу:*
  - а. виконувати операції в межах залишку коштів на окремому картковому рахунку платника;
  - б. виконувати операції в межах ліміту, записаного в картці, а кошти перераховувати з консолідованого рахунку банку, на якому обліковуються кошти, внесені клієнтами для розрахунків за допомогою карток;
  - в. виконувати операції з використанням коштів понад наявну на картковому рахунку суму (у кредит);
  - г. виконувати операції з використанням коштів понад наявну на картковому рахунку суму, але в межах встановленого банком ліміту.

5. *При здійсненні безготівкових розрахунків у межах України банки насамперед виконують операції за такими документами:*
  - а. платіжними дорученнями;
  - б. платіжними документами на сплату платежів до бюджету;

- в. векселями, що надійшли в банк на ім'я клієнта;
- г. платіжними вимогами, оформленими на підставі рішень судів.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне завдання до теми 5: Пасивні операції комерційних банків по залученню та запозиченню коштів

Мета: охарактеризувати капітал комерційного банку, його склад та структуру, набути теоретичних знань щодо власного капіталу комерційного банку та особливостей його формування, розглянути характеристику залученого капіталу комерційного банку, дослідити особливості управління залученим капіталом комерційного банку.

Питання для опитування:

- 5.1. Капітал комерційного банку, його склад та структура.
- 5.2. Вимоги до капіталу банків.
- 5.3. Залучений капітал комерційного банку та його характеристика.
- 5.4. Управління залученим капіталом комерційного банку.

Дати визначення термінів: капітал банку, основний капітал, додатковий капітал, депозит, вкладна (депозитна) операція, вклади (депозити) на вимогу, вклади (депозити) строкові, накопичувальний вклад, ощадний вклад, розрахунковий вклад.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначити майбутню вартість капіталу компанії, якщо її початковий капітал 256 тис. грн вкладений на 2 роки і процентна ставка банківської установи складає 18%.

Розв'язання: _____
 _____
 _____
 _____

Завдання 2. Необхідно визначити рівень осідання коштів, якщо залишок на початок місяця становив 5432,1 тис. грн, на кінець періоду – 5543,2 тис. грн, оборот за приходом дорівнював 240,5 тис. грн.

Розв'язання: _____
 _____
 _____

Тестові завдання:

1. *Виберіть правильне визначення терміну «банківські ресурси»:*
- а. сукупність грошових коштів, внесених акціонерами і засновниками банку;
  - б. сукупність грошових коштів, що перебувають у розпорядженні банку і використовуються ним для здійснення активних та інших операцій;
  - в. сукупність грошових коштів, залучених банком для здійснення активних операцій;
  - г. сукупність коштів на балансі банку.
2. *Власний капітал банку – це грошові кошти, внесені:*
- а. клієнтами банку на умовах строковості, платності;
  - б. засновниками банку;
  - в. акціонерами банку;
  - г. засновниками і акціонерами банку.
3. *Розмір обов'язкових резервів залежить від розміру:*
- а. залучених ресурсів;
  - б. активних операцій;
  - в. статутного фонду;
  - г. запозичених ресурсів.
4. *При розрахунку регулятивного капіталу додатковий капітал (ДК) повинен співвідноситися з власним капіталом (ВК) так:*
- а. $ВК \leq ДК$;
  - б. $ВК = ДК$;
  - в. $ВК \geq ДК$;
  - г. $ВК \geq 50 \% ДК$.
5. *До строкових депозитів не належать:*
- а. цільові рахунки фізичних осіб;
  - б. короткострокові депозити юридичних осіб;
  - в. рахунки з обліку коштів за операціями репо юридичних осіб;
  - г. довгострокові депозити юридичних осіб.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне заняття до теми 6: Активні операції комерційних банків

Мета: дослідити сутність банківського кредиту та його класифікацію, розглянути кредитну угоду та етапи процесу кредитування, розглянути способи нарахування відсотків за кредитом.

Питання для опитування:

- 6.1. Поняття банківського кредиту та його класифікація.
- 6.2. Кредитна угода та етапи процесу кредитування.
- 6.3. Способи нарахування відсотків за кредитом.
- 6.4. Формування та використання резерву на покриття можливих втрат за позиками комерційних банків.

Дати визначення термінів: активні операції банків, банківський кредит, кредитори, позичальники, перерозподільча функція, емісійна функція, контрольна функція, банківський кредит, державний кредит, міжнародний кредит, товарний кредит, комерційний кредит, забезпечений заставою кредит, забезпечений гарантією кредит, кредит під поруку, бланковий (без застави) кредит, стандартний кредит, одноразовий кредит, револьверний кредит, кредитна діяльність банку, кредитоспроможність, кредитний договір, кредитна історія, бюро кредитних історій.

Практичні завдання

Завдання 1. Кредит на суму 27 тис. грн надано на 6 місяців за ставкою 22% річних. Знайти прості проценти, нараховані на задану суму наприкінці терміну та суму нарощеного боргу.

Розв'язання: _____

Завдання 2. Проценти за кредит на суму 1200 грн на шість місяців становлять 90 грн. Знайти річну процентну ставку (прості відсотки).

Розв'язання: _____

Тестові завдання:

1. *Виберіть правильне визначення терміну «активні банківські операції»:*
  - а. комплекс упорядкованих дій банку, пов'язаних з обслуговуванням клієнтів, у процесі яких створюється додана вартість працівниками банку без додаткового відчуження накопиченої вартості і без посилення ризику втрати активів;
  - б. комплекс упорядкованих дій банку, пов'язаних з використанням його ресурсів, які передбачають певний ризик втрати накопиченої і доданої вартості;
  - в. комплекс упорядкованих дій банку, пов'язаних зі створенням доданої вартості працівниками банку без додаткового відчуження та використання накопиченої вартості, які передбачають приховані ризики;
  - г. комплекс упорядкованих дій банку, пов'язаних із залученням та використанням ресурсів банку, які передбачають певний ризик втрати накопиченої вартості.

2. *Функціями кредиту є:*
  - а. перерозподільча;
  - б. емісійна;
  - в. контрольна;
  - г. всі відповіді вірні.

3. *За типом кредитора кредити поділяються на:*
  - а. товарні та комерційні;
  - б. довгострокові, середньострокові та короткострокові;
  - в. банківські, державні та міжнародні;
  - г. товарні та грошові.

4. *Складова банківської діяльності, що являє собою узгоджену за стратегічними і тактичними цілями сукупність внутрішньобанківських процесів і практичних дій, спрямованих на формування кредитних ресурсів та їх розподіл за контрольованого рівня ризиків з метою отримання прибутку – це:*
  - а. інвестиційна діяльність банку;
  - б. кредитна діяльність банку;
  - в. валютна діяльність банку;
  - г. інноваційна діяльність банку.

5. *Юридична особа, виключною діяльністю якої є збір, зберігання, використання інформації, яка складає кредитну історію – це:*
  - а. комерційний банк;
  - б. бюро кредитних історій;

- в. кредитна історія;
- г. страховик.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне заняття до теми 7: Сучасний інструментарій аналізу комерційних банків

Мета: розглянути стратегії та моделі управління активами і пасивами банку, засвоїти особливості декомпозиційного аналізу прибутковості власного капіталу банку, дослідити показник GAP як індикатор чутливості балансу, здійснити аналіз дюрації та імунізації балансу банку, проаналізувати стратегії управління валютним ризиком банку.

Питання для опитування:

- 7.1. Стратегії та моделі управління активами і пасивами банку.
- 7.2. Декомпозиційний аналіз прибутковості власного капіталу банку.
- 7.3. Показник GAP як індикатор чутливості балансу.
- 7.4. Аналіз дюрації та імунізація балансу банку.
- 7.5. Стратегії управління валютним ризиком банку.

Дати визначення термінів: стратегічне фінансове планування, декомпозиційний аналіз, мультиплікатор капіталу, розрив ліквідності, дюрація, стратегія валютного метчингу, стратегія максимізації прибутку.

Практичні завдання

Завдання 1. Перед менеджментом банку поставлено завдання підвищити показник прибутковості капіталу ROE до 13%. Банк має активи в розмірі 16000 тис. грн, а капітал становить 2700 тис. грн. Операційні витрати плануються в розмірі 50 тис. грн. Знайдіть процентний дохід, який забезпечив би бажаний рівень прибутковості капіталу.

Розв'язання: _____

Завдання 2. Клієнт придбав у банку опціон GAP на умовну суму 400 млн дол. США терміном на один рік, який базується на тримісячній ставці LIBOR. В угоді зафіксовано максимальну ставку GAP на рівні 15,0%. Кожні 3 місяці рівень ставок переглядається й проводяться відповідні розрахунки. Найближча довідкова дата – 01.04, наступна така дата – 01.07. Ці дати збігаються з датами перегляду ставок за кредитом, який був наданий клієнтові іншою стороною. Розрахувати суму платежу, що її банк виплатить клієнтові, коли на 01.04 тримісячна ставка LIBOR була зафіксована на рівні 11,5%.

Розв'язання: _____

_____

_____

_____

_____

_____

Тестові завдання:

1. *Аналіз чутливості передбачає:*
  - а. визначення ймовірності виникнення ситуації, коли $NPV = 0$;
  - б. порівняння базового значення факторів з такими значеннями цих факторів, за яких NPV проекту зменшиться до нуля;
  - в. порівняння базового значення фактора з таким значенням фактора, при якому NPV проекту зменшиться до нуля (за умови, що всі інші фактори, крім вибраного, не зміняться);
  - г. визначення зміни прибутку від проекту, якщо певний фактор зміниться на визначене значення.

2. *Якщо банк купив цінний папір з метою отримання доходу від короткострокових коливань його ринкової ціни, хоча його справедливую вартість на цей момент достовірно оцінити неможливо, такий цінний папір слід зарахувати до портфеля:*
  - а. торгового;
  - б. на продаж;
  - в. до погашення;
  - г. інвестиційного.

3. *Банк не здійснює інвестиційні операції з цінними паперами, які належать до такого портфеля:*
  - а. до погашення;
  - б. на продаж;
  - в. торгового;
  - г. пайової участі.

4. *Не підлягають перегляду на зменшення корисності цінні папери з портфеля:*

- а. торгового;
- б. на продаж, якщо вони обліковуються за собівартістю;
- в. до погашення;
- г. інвестицій в асоційовані компанії.

5. *Торгівля цінними паперами за власні кошти – це:*

- а. брокерські операції;
- б. дилерські операції;
- в. інвестиційні операції;
- г. розрахунково-клірингова діяльність.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне заняття до теми 8: Банківський менеджмент

Мета: дослідити основи банківського менеджменту, охарактеризувати банківський менеджмент за спрямуванням управлінських рішень, розглянути організацію контролю банківської діяльності, засвоїти процес управління інформаційними технологіями та організацію ефективних систем безпеки захисту інформації.

Питання для опитування:

- 8.1. Основи банківського менеджменту.
- 8.2. Банківський менеджмент за спрямуванням управлінських рішень.
- 8.3. Організація контролю банківської діяльності.
- 8.4. Процес управління інформаційними технологіями та організація ефективних систем безпеки захисту інформації.

Дати визначення термінів: банківський менеджмент, методи управління, стратегічний банківський менеджмент, операційний банківський менеджмент, внутрішній аудит банку, внутрішньобанківський контроль, інформаційний аудит, інформаційний моніторинг.

Практичні завдання

Завдання 1. Дилер купує на валютній біржі 50 000 дол. США за курсом «спот» 5.05 UAH/USD і укладає форвардний контракт терміном на 1 місяць за курсом 5.06 UAH/USD. Отримані долари дилер розміщує на міжнародному валютному ринку терміном на 1 місяць по ставці ЛІБОР (5,56 %). Розрахуйте прибуток від цієї угоди.

Розв'язання: _____

Завдання 2. Визначте реальну процентну ставку по цінних паперах, якщо банківський відсоток по цінних паперах дорівнює 27% річних, а темпи інфляції – 11,5%.

Розв'язання: _____

Тестові завдання:

1. Засоби впливу на об'єкт управління для досягнення певних цілей – це:
  - а. засоби управління;
  - б. методи управління;
  - в. способи управління;
  - г. інструменти управління.

2. Банківський менеджмент за ознакою спрямування управлінських рішень та часовим горизонтом поділяють на:
  - а. стратегічний та оперативний;
  - б. короткостроковий та довгостроковий;
  - в. фінансовий та організаційний;
  - г. всі відповіді вірні.

3. Банківський менеджмент за напрямками діяльності поділяють на:
  - а. стратегічний та оперативний;
  - б. фінансовий та організаційний;
  - в. організаційний та мотиваційний;
  - г. управлінський та організаційний.

4. За формами контроль поділяють на:
  - а. попередній та поточний;

- б. попередній, поточний та наступний;
- в. попередній та наступний;
- г. перевірка та ревізія.

5. *Діяльність підрозділу внутрішнього аудиту банку щодо перевірки і оцінки адекватності та ефективності системи внутрішнього контролю та якості виконання посадових обов'язків персоналу банку – це:*

- а. внутрішній аудит банку;
- б. внутрішньобанківський контроль;
- в. ревізія;
- г. фактична перевірка.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне заняття до теми 9: Фінансовий моніторинг банківської діяльності

Мета: набути теоретичних знань щодо поняття та структури функціонування системи фінансового моніторингу в Україні, а також суб'єктів первинного та державного фінансового моніторингу, дослідити сутність та засоби легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та відмивання грошей, з'ясувати особливості міжнародного регулювання боротьби з відмиванням грошових коштів.

Питання для опитування:

1. *Поняття та структура функціонування системи фінансового моніторингу в Україні. Суб'єкти первинного та державного фінансового моніторингу.*

2. *Сутність та засоби легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та відмивання грошей.*

3. *Фінансовий моніторинг банківської діяльності.*

Дати визначення термінів: фінансовий моніторинг, доходи, одержані злочинним шляхом, відмивання грошей.

Практичне завдання

Завдання 1. Опрацювавши законодавчо-нормативну базу щодо фінансового моніторингу банківської діяльності, а також банківської діяльності загалом, необхідно описати дії, які стосуються стадії підготовки до легалізації коштів.

Відповідь: _____

_____

_____

_____

_____

Тестові завдання:

1. Суб'єктами державного фінансового моніторингу є:
  - а. Національний банк України;
  - б. Міністерство юстиції України;
  - в. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
  - г. всі відповіді вірні.

2. У якому році створена перша міжнародна організація для боротьби з відмиванням грошей FATF?.
  - а. 1999 р.;
  - б. 1989 р.;
  - в. 1988 р.;
  - г. 1979 р.

3. Сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу – це:
  - а. фінансовий контроль;
  - б. фінансовий моніторинг;
  - в. фінансовий інструментарій;
  - г. фінансові санкції.

4. До легалізації злочинних доходів відносяться дії:
  - а. приховування слідів надходження доходів, отриманих з нелегальних джерел;
  - б. створення вигляду законності одержання доходів;
  - в. забезпечення зручного й оперативного доступу до коштів, отриманих з нелегальних джерел;
  - г. всі відповіді вірні.

5. Основним завданням FATF є:
  - а. контроль за виконанням 40 рекомендацій, а також 9 спеціальних рекомендацій;
  - б. контроль за виконанням 42 рекомендацій, а також 2 спеціальних рекомендацій;
  - в. контроль за виконанням 35 рекомендацій, а також 4 спеціальних рекомендацій;

- г. контроль за виконанням 36 рекомендацій, а також 5 спеціальних рекомендацій.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Практичне заняття до теми 10: Фінансова безпека банківського сектору

Мета: дослідити сутність фінансової безпеки банківського сектору, засвоїти методичний інструментарій забезпечення фінансової безпеки комерційних банків, розглянути моральні ризики та асиметрію інформації у банківській діяльності, а також методи їх мінімізації.

Питання для опитування:

- 10.1. Сутність фінансової безпеки банківського сектору.
 10.2. Методичний інструментарій забезпечення фінансової безпеки комерційних банків.
 10.3. Моральні ризики й асиметрія інформації у банківській діяльності та методи їх мінімізації.

Дати визначення термінів: фінансова безпека банку, загрози фінансовій безпеці банку, моральні ризики, асиметрія інформації.

Практичне завдання

Завдання 1. Проведіть порівняльний аналіз витрат банку, зіставте з попереднім періодом. На підставі проведеного порівняння визначте резерви скорочення витрат.

Таблиця 10.1

Статті витрат комерційного банку

Статті витрат	Обсяги, тис. грн	
	Звітний період	Попередній період
Процентні витрати, усього в т.ч.		
– процентні витрати за коштами, отримані від НБУ;	960	875
– процентні витрати за коштами, отриманими від інших банків;	7250	6820
– процентні витрати за коштами клієнтів банку;	8770	5325
– процентні витрати за цінними паперами;	132	141
– інші процентні витрати	78	60
Комісійні витрати, усього в т.ч.		
– комісійні витрати за операціями з банками;	130	129
– комісійні витрати за операціями з клієнтами;	320	420
– інші комісійні витрати	100	48

продовження таблиці 10.1		
Інші банківські операційні витрати	287	250
Інші небанківські операційні витрати:		
– витрати на утримання персоналу;	120	117
– податки (крім податку на прибуток);	71	68
– витрати на утримання основних засобів;	583	586
– інші експлуатаційні витрати	278	233
Інші небанківські операційні витрати	205	207
Відрахування в резерви	7373	7199
Непередбачені витрати	140	170

Методичні вказівки: Для розв'язання задачі необхідно проаналізувати структуру витрат, виявити вплив кожного виду витрат на кінцевий результат (питома вага), зіставити витрати з прибутками та розробити заходи щодо скорочення витрат банку, крім того, необхідно розрахувати витрати на 1 гривню прибутку, тобто співвіднести прибутки з витратами.

Розв'язання: _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Тестові завдання:

1. *Фонд гарантування вкладів фізичних осіб гарантує повернення вкладів:*
  - а. будь-якому клієнту банку;
  - б. фізичній особі – клієнту за його вимогою;
  - в. фізичній особі – клієнту в разі недоступності його вкладу;
  - г. юридичній особі – клієнту в разі недоступності його вкладу.

2. *При розрахунку чистого кредитного ризику за методикою НБУ до уваги не береться:*
  - а. фінансовий стан позичальника;
  - б. стан обслуговування боргу;
  - в. прийняте забезпечення;
  - г. рівень процентної ставки за кредитом.

3. *Методичний інструментарій забезпечення фінансової безпеки комерційних банків поділяють на:*
  - а. внутрішній та зовнішній;
  - б. стратегічний та оперативний;
  - в. банківське регулювання та нагляд;
  - г. всі відповіді вірні.

4. Дії економічних агентів з максимізації їх власної корисності в збиток іншим сторонам, внаслідок нерівності інформації та відмінності інтересів, що проявляється у зміні поведінки однієї із сторін угоди є:

- а. матеріальним ризиком;
- б. моральним ризиком;
- в. інвестиційним ризиком;
- г. всі відповіді вірні.

5. Основними зовнішніми методами забезпечення фінансової безпеки банку

є:

- а. грошово-кредитні;
- б. правові;
- в. економічні (нормативні і податкові);
- г. всі відповіді вірні.

Відповіді:

1	2	3	4	5

Перелік рекомендованих літературних джерел та законодавчо-нормативних актів

1. Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні : закон України від 10.12.1997 р. № 710/97-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5178-17> (дата звернення: 30.03.2022).
2. Про фінансовий лізинг : закон України 04.02.2021 р. № 1201-ІХ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text> (дата звернення: 30.03.2022).
3. Про банки і банківську діяльність : закон України від 07.12.2000 р. № 2121-ІІІ (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 30.03.2022).
4. Про обіг векселів в Україні : закон України від 05.04.2001 р. № 2374-ІІІ (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2374-14> (дата звернення: 30.03.2022).
5. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами та банківськими металами в банках України : постанова Правління Національного банку України від 20.10.2004 р. № 495 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1425-04> (дата звернення: 30.03.2022).
6. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04> (дата звернення: 30.03.2022).
7. Інструкція про ведення касових операцій банками України : постанова Правління Національного банку України від 25.09.2018 р. № 103 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18#Text> (дата звернення: 30.03.2022).
8. Інструкція про міжбанківський переказ грошей в Україні в національній валюті : постанова Правління Національного банку України від 16.08.2006 р. № 320 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1035-06> (дата звернення: 30.03.2022).

9. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах : постанова Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03> (дата звернення: 30.03.2022).
10. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : постанова Правління Національного банку України від 28.08.01 № 368 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 30.03.2022).
11. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : постанова Правління Національного банку України 27.02.2018 р. № 17 [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18#Text> (дата звернення: 30.03.2022).
12. Вимоги (правила) щодо здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами : рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 03.11.2020 р. № 640 [Електронний ресурс] / Національний банк України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0062-21#Text> (дата звернення: 30.03.2022).

Базова література:

1. Волкова В. В., Волкова Н. І., Добровольський О. І. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів та контролю якості засвоєння навчального матеріалу з дисципліни «Банківська система». Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2019, 168 с.
2. Катан Л. І., Демчук Н. І., Бабенко-Левада В. Г., Журавльова Т. О. Банківська система: навч. посіб. / за ред. І. М. Мазур. Дніпро : Пороги, 2017. 444 с.
3. Ситник Н. С., Сташишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система : навчальний посібник / за ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Blashchuk_Petyk_13_end.pdf (дата звернення: 30.03.2022).
4. Стечишин Т. Б., Малахова С. Л. Банківська справа : навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 404 с.

5. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Банківські операції : підручник / за ред. А. М. Мороза. [3-тє вид., перероб. і доп.]. Київ : КНЕУ, 2018. 608 с.
6. ABC SCROOGE III : інструкція користувача програмного забезпечення при вивченні фінансових дисциплін для здобувачів вищої освіти галузей знань 07 «Управління та адміністрування», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 28 «Публічне управління та адміністрування» / уклад. : Н. М. Сіренко, М. Д. Бабенко, А. В. Бурковська [та ін.]. Миколаїв : МНАУ, 2019. 628 с.
7. Баришевська І. В. Стан та розвиток безготівкових розрахунків в Україні. *Фінанси, банківська система та страхування: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці України* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро, 02-03 березня 2020 р. Дніпро : ДДАЕУ. 2020. С. 37-39.
8. Бурковська А. В., Мікуляк К. А. Прогнозування конкурентоспроможності банківських установ у сучасних умовах. *Modern Economics*. 2017. Вип. 1. С. 9-17. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/1-2017/UKR/burkovska.pdf> (дата звернення: 30.03.2022).

Навчальне видання

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

Методичні рекомендації

Укладачі: **Сіренко** Наталя Миколаївна
Мікуляк Катерина Анатоліївна

Формат 60x84 1/16 Ум. друк. арк. 2,06.
Тираж 30 прим. Зам. б/н

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету.
54020 м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 490 від 20.02.2013 р.